

moralne osude. Kod mladih Nemaca Aušvic je ostao zločin uglavnom zato što je to sramota. Tome nasuprot, brzo se širila moralna kritika tzv. prigovora o kolektivnoj krivici. I sa stanovišta univerzalističkog moralnog sistema Goldhagenov prigovor o kolektivnoj krivici besmislen je, jer vezuje krivicu za određene urođene crte i time razdvaja grupe ljudi.

Otpor tobože uvek prisutnom prigovoru o kolektivnoj krivici u poratnom dobu značio je više stvari: za jedne je ovaj otpor bio polemičko oružje jer je moralno izjednačavao nacizam i saveznike. Naime, ako su saveznici učinili Nemce kolektivno odgovornim onda su oni isti kao i nacisti. Optužbom je stvorena nova narodna zajednica koja je obuhvatala sve tobože okrivljene Nemce i bila nastavak stare zajednice. S druge strane, ako nije bilo kolektivne krivice, onda je greška to što se o holokaustu više priča u Nemačkoj nego npr. u Kini. Niko ne sme zbog pripadnosti određenoj grupi ili zbog porekla biti odgovorniji od drugih. Ipak, psihološki nalazi potvrđuju da se traume zbog holokausta osećaju kod dece žrtava u drugoj i trećoj generaciji. Deca zločinaca bila su zaokupljena specifičnim potiskivanjem još neiščezlog antisemitizma koji se povezivao sa neprerađenom krivicom.

Opštiji značaj Valzer debata je u tome što su u njoj suočena dva tipa morala i normalnosti koji se oslanjaju na različite obrasce pamćenja. Po prvom shvatanju normalnost je uspostava Berlinske republike, za razliku od Bonske, kao nenormalnog "provizorijuma". Dakle, normalnost je ponovna uspostava suvereniteta nad čitavom Nemačkom, a protiv pobednika iz Drugog svetskog rata. Normalnost je propagandni borbeni pojam koji obeležava stvaranje buduće Nemačke kojoj su državni rezon i norme Bonske republike postale preuske. U tom smislu Berlinska republika jeste istinski nastavak državne tradicije iz 1871. Drugo kritičko poimanje normalnosti ne ispoljava se u kritici tobožnjeg nedostatka suverenosti u Bonskom provizorijumu, nego se uobličava u odnosu na fašizam. Ovde suverenost nije u središtu (kao naizgled normalno načelo) već uklanjanje političkih odnosa koji su Nemačku nakon fašizma sveli samo na zločinima opterećenog spoljnog posmatrača u Evropi. Pitanje nemačke normalnosti postavlja se kao pitanje nemačke histerije, a prema kriteriju evropske normalnosti. Ovde je u središtu pitanje koje su to bile strane patološkog razvoja u kom sloboda i nacija nisu mogle biti skladno razvijane? U seriji histerija pruska, vilhelmovska i hitlerovska čine organsko jedinstvo. Ovi obrasci normalnosti prevladavaju u trima fazama nemačke istorije sećanja (A. Assmann). Prva, od 1945-1957. stoji u znaku "komunikativnog prećutkivanja" i masivne odbrane od sećanja. To je period amnestije bivših nacisti i njihovog integrisanja u posleratno društvo. Druga faza teče od 1958. do 1984. – to je kritika prevladavanja prošlosti: suđenje Ajhmanuu Jerusalimu, Aušvic-proces u Frankfurtu i bunt iz 1968. Treća faza od 1985. stoji u znaku "sećanja". Jedna struja politike sećanja je u tradiciji Kolovog prevladavanja prošlosti i Bitburga, a druga u znaku "čuvanja prošlosti kao opomene" i R. Vajczekera. Od sredine 1980-ih povod sećanja postaje isključivo skandal (u smislu buđenja javnog besa i pažnje): počev od Historikerstreit, preko Goldhagen debate, izložbe o zločinima Vermahta, Valzer-debate sve do Finkelsteinove knjige "Holokaust Industrija".

Kod eruptivne i nekontrolisane provale sećanja otvara se pitanje psihološke strane prerade prošlosti. Koliko je osećaj stida uticao na sećanje generacije počilaca i naredne generacije? Osećaj stida teže je preraditi od osećaja krivice. Posle rata stid je prerađivan novim pregalaštvom, uklanjanjem ratnih ruševina i preusmeravanjem pažnje na novi totalitarizam. Svako dete ima dugu fazu snažne identifikacije sa roditeljima, a kasnije to prelazi u